

Ewa Kalinowska

Uniwersytet Warszawski

 <https://orcid.org/0000-0002-8251-2696>

e.kalinowska@uw.edu.pl

Cyjanofobia: Sinobrody od Perraulta do Ben Jellouna

Cyanophobia: Bluebeard from Perrault to Ben Jelloun

SUMMARY

The story of Bluebeard belongs to the fairy tales written by Perrault, which in later times have seen almost countless travesties – in literature, film, opera and others. This article attempts to make a comparative analysis of three French-language literary versions of Bluebeard – from the early classics (Charles Perrault), through the classics of the turn of the nineteenth and twentieth centuries (Anatole France), to modern times (Tahar Ben Jelloun). The reasons for the fear present in the story have changed over the centuries, from fear for one's own life to fears related to the disturbance of the social order.

KEYWORDS – fear, color blue, Bluebeard, Perrault, France, Ben Jelloun

Cyanophobie : Barbe-bleue de Perrault à Ben Jelloun

RÉSUMÉ

L'histoire de Barbe-Bleue appartient aux contes de fées de Perrault, qui plus tard ont connu presque d'innombrables versions – littéraires, cinématographiques et autres. Cet article tente de faire une analyse comparative de trois œuvres littéraires d'expression française de Barbe-Bleue – depuis le classicisme (Charles Perrault), en passant par les classiques du tournant des XIXe et XXe siècles (Anatole France), jusqu'aux temps modernes (Tahar Ben Jelloun). Les raisons de la peur présente dans l'histoire changeaient au cours des siècles, de la peur pour sa propre vie aux peurs liées à la perturbation de l'ordre social.

MOTS-CLÉS – peur, bleu, Barbe-bleue, Perrault, France, Ben Jelloun

Opowieść o Sinobrodym należy do baśni spisanych przez Perraulta, które doczekały się w późniejszych czasach niemal niezliczonej liczby wersji i trawestacji: od filmowych¹, poprzez baletowe² i operowe³ do różnorodnych adaptacji, takich jak instalacje plastyczne, spektakle teatralne, komiksy i inne.

Liczba różnorodnych adaptacji literackich – powieści, opowiadań i utworów dramatycznych – przekracza kilkadziesiąt tytułów, wykorzystujących w mniej lub bardziej zmodyfikowany sposób postać Sinobrodego i jego historię⁴. Kilka wydań z pierwszych dziesięcioleci XXI wieku zdaje się wskazywać, że losy niebieskobrodego bohatera wciąż pozostają źródłem inspiracji dla współczesnych twórców – Amélie Nothomb, Tahara Ben Jellouna i kilkunastu innych, nie zawsze szerzej znanych, jak np. współczesne pisarki z Québecu, Lori Saint-Martin, Carole Fréchette i Audrée Wilhelmy: „Imię (Perraulta) zamazało się w pamięci powszechnej, podczas gdy imię Sinobrodego wciąż tam pozostaje”⁵.

1. Rozpatrywane utwory

Niniejszy artykuł stanowi próbę analizy porównawczej trzech francuskojęzycznych wersji literackich Sinobrodego – ze względu na strach jaki wzbudza niebieski zarost tytułowego bohatera.

Pierwszy utwór należy do klasyki dawnej; to najwcześniejszy znany zapis europejskich opowieści ludowych, wydany w 1697 roku, czyli zbiór Charlesa Perraulta, zdecydowanego zwolennika nowożytników w sporze ze zwolennika-

¹ Kilkanaście adaptacji – kinowych i telewizyjnych – od wersji niemej Georgesa Mélièsa z 1901 r. do dwóch filmów Catherine Breillat z 2009 r. O tych ostatnich, *cf.* J. Zipes, « Un remake de *La Barbe bleue*, ou l’au-revoir à Perrault », *Féeries* 8, 2011, URL: <http://journals.openedition.org/feeries/779>, dostęp 9.06.2020.

² Spektakle Mariusa Petipa (1896), Piny Bausch (1977) i Michela Kelemenisa (2017).

³ Różne gatunkowo widowiska muzyczne, m.in. *Raoul Barbe-Bleue* André Grétry’ego (1789), *Barbe-Bleue* Jacquesa Offenbacha (1866), *Le Château de Barbe-Bleue* Béli Bartóka (1911), *Anne, ma sœur Anne* Jeanne Béziers (2001).

⁴ Liczba opracowań dotyczących historii Sinobrodego i jej różnych wersji (pod względem epoki powstania, języka oryginału, uwydatnienia wybranego aspektu lub roli odgrywanej przez różne postaci) przewyższa znacznie liczbę tekstów literackich, *cf.* B. Le Juez, « La réécriture des mythes comme lieu de passage : l’exemple de *Barbe bleue* », *Revue de littérature comparée*, 2013, 4, n° 348, s. 487-498: URL : <https://www.researchgate.net/publication/292987697>, dostęp 21.12.2021. J. Zipes, « Un remake de *La Barbe bleue*... », *op. cit.*, s. 72-74. V. Synotte, *Les femmes de Barbe Bleue, toutes des menteuses ? La parole féminine, le secret et le mensonge dans « La petite pièce en haut de l’escalier » de Carole Fréchette et « Les sangs » d’Audrée Wilhelmy*, mémoire de maîtrise, Université du Québec, Montréal, mars 2018 : URL : <https://archipel.uqam.ca/11444/1/M15509.pdf>, dostęp 6.06.2020, chapitre 1.3 « *La Barbe bleue* et ses variantes », s. 33-49.

⁵ J. Zipes, « Un remake de *La Barbe bleue*... », *op. cit.*, s. 72 : « son [de Perrault] nom a été plus ou moins effacé de la mémoire populaire, alors que le nom de *Barbe bleue* demeure ». Wszelkie tłumaczenia cytatów, o ile nie podano inaczej, pochodzą od autorki artykułu.

mi naśladowania starożytności. Perrault przyznawał pierwszeństwo francuskiej współczesności, a baśnie traktował jako część dziedzictwa narodowego Francji; niemniej jednak bardzo zręcznie wykorzystywał w swoich utworach odwołania do literatury starożytnej⁶.

Kolejnym tekstem będzie opowiadanie pochodzące ze zbioru *Les Sept femmes de la Barbe-Bleue et autres contes merveilleux*, wydanego w 1909 r. przez Anatole'a France'a, zwolennika racjonalizmu, który odwołał się do baśni, aby wskazać naganne zachowania społeczne.

Tahar Ben Jelloun, pisarz marokański, dokonał trawestacji francuskich baśni przenosząc je do odmiennego kulturowo świata arabskiego w *Mes contes de Perrault*⁷, zbiorze opublikowanym w 2014 roku⁸.

Punktem wyjścia rozważań będzie źródło strachu obecnego w opowieści, tj. niebieska broda tytułowego bohatera, która wydaje się na tyle ważna, że zamieszczono ją w tytule i jest wskazana jako przyczyna strachu otaczających brodacza osób.

Czy ta cecha wyglądu zewnętrznego odgrywa rzeczywiście tak ważną rolę w opowiadanej historii? Czy towarzyszą jej dodatkowe aspekty, które mogą wpływać na odczytanie opowieści? Na jakich etapach opowiadania jest mowa o błękitnym zaroście? Czego tak właściwie boi się żona bohatera i inne osoby? Czy to strach o własne życie? Czy obawa przed utratą dobrej sytuacji materialnej i statusu społecznego?

2. Implikacje męskiego zarostu

Mogłoby się wydawać, że to mało ważki powód analiz naukowych, jednak już na ich wstępnym etapie pojawiają się ciekawe elementy, poszerzające pole literaturoznawstwa o wątki historyczne, antropologiczne, psychologiczne i społeczne.

W różnych kulturach i okresach historii, broda miała wiele znaczeń⁹, stanowiła przedmiot norm społecznych, a nawet prawnych i wpisuje się w bardzo

⁶ Cf. U. Heidmann, « La Barbe Bleue palimpseste. Comment Perrault recourt à Virgile, Scarron et Apulée en réponse à Boileau », *Poétique*, 2008, t. 2, n° 154, s. 161-182, URL : <https://www.cairn.info/revue-poetique-2008-2-page-161.htm>, dostęp 15.03.2020.

⁷ *Śpiąca królewna z Tysiąca i jednej nocy*, tł. K. Marczevska, Oficyna Naukowa, Warszawa 2017.

⁸ Nie została wzięta pod uwagę najnowsza trawestacja opowieści – *Barbe bleue* Amélie Nothomb, z 2014 r. Utwór wykorzystuje jedynie motyw przewodni, znacznie go przekształcając, cf. M. Wandzioch, « La Barbe Bleue de Charles Perrault et Barbe Bleue d'Amélie Nothomb. Dialogue d'un conte d'autrefois et d'un roman d'aujourd'hui », *Romanica Cracoviensia* 2017, 3, s. 193-200, URL : <https://www.ejournals.eu/Romanica-Cracoviensia/2017/Tom-17-Numer-3/art/10183/>, dostęp 15.03.2020. Zaryzykujemy tezę, że bez wymienienia imienia Barbe bleue, powieść byłaby analizowana jako oryginalne dzieło Nothomb i nie byłoby mowy o trawestacji, a jedynie o możliwych analogiach.

⁹ Ch. Oldstone-Moore, *Historia brody. Zaskakujące dzieje męskiego zarostu*, tł. M. Gądek, Znak, Warszawa 2017.

szeroki kontekst studiów dotyczących płci, jej ról społecznych oraz ich znaczenia w trakcie przeobrażeń historycznych i politycznych. Zarost często stanowił ważny środek podkreślenia statusu społecznego: jako widoczna oznaka dojrzałości i dorosłości, symbolizował doświadczenia życiowe, szczególnie u mężczyzn w starszym wieku. Jako taki, był w pewnych okresach obowiązkowy. Broda mogła być również oznaką władzy, nosili ją królowie, książęta, czy też przywódcy różnych społeczności. W niektórych wspólnotach religijnych, m.in. w obrębie grup sunnickich islamu, broda oznacza przynależność do danej grupy wyznaniowej i obowiązuje zakaz jej ścinania.

Na polu psychologii, czy też psychoanalizy, brodzie można przypisywać różnorakie konotacje, zarówno pozytywne: zwykły i naturalny wzrost włosów przyjmuje rolę symbolu siły, przynależności do natury w jej nieokiełznanym wymiarze, jak również negatywne, bo kojarzone z zaniedbaniem: broda może być zapuszczona z powodu lenistwa, braku środków higienicznych lub czasu, który byłby konieczny do jej golenia, przystrzygania itp., takie zaś zaniedbanie można potraktować jako uzewnętrznienie niedbałego umysłu i nieuporządkowanego sposobu życia.

W przypadku pierwszej wersji opowieści, wydanej przez Perraulta, zarost Sinobrodego podkreśla dojrzałość i siłę mężczyzny zamożnego, o wysokim statusie społecznym. Można by ewentualnie przypuścić, że broda budziła nieufność w czasach, gdy noszenie jej nie było częste, zwłaszcza wśród członków wyższych warstw społeczeństwa.

3. Implikacje niebieskiej barwy

Wiele dyscyplin naukowych zostaje przywołanych w celu badania roli kolorów, ich postrzegania na przestrzeni wieków – antropologia, psychologia, socjologia, historia sztuki, heraldyka, a także dziedzin aktywności praktycznej, zawodowej, np. handel i farbiarstwo. Kolor jawi się jako pojęcie wykraczające poza zapatrywania i asocjacje estetyczne, obejmuje natomiast szerokie spektrum społeczno-kulturowych postaw i więzi. W sferze symboliki kolorów oraz ich historii w kulturze świata zachodniego, niezbywalnym źródłem wiedzy są studia i publikacje Michela Pastoureaux, zarówno te, które dotyczą kolorów jako tematyki ogólnej¹⁰, jak też monografie poświęcone poszczególnym barwom – błękitowi, czerni, zieleni, czerwieni i żółceni¹¹.

¹⁰ M. in. *Dictionnaire des couleurs de notre temps* (1992), *Les Couleurs de nos souvenirs* (2010).

¹¹ M. Pastoureaux, *Bleu. Histoire d'une couleur*, Paris, Éditions du Seuil, 2000 ; M. Pastoureaux, *Noir. Histoire d'une couleur*, Paris, Éditions du Seuil, 2008 ; M. Pastoureaux, *Vert. Histoire d'une couleur*, Paris, Éditions du Seuil, 2013 ; M. Pastoureaux, *Rouge. Histoire d'une couleur*, Paris, Éditions du Seuil, 2016 ; M. Pastoureaux, *Jaune. Histoire d'une couleur*, Paris, Éditions du Seuil, 2019.

Należy podkreślić jak trudne¹², mimo powszechnej i oczywistej obecności kolorów, jest badanie ich postrzegania i roli w historii różnych społeczeństw. Wybór narzędzi badawczych, które pozwoliłyby na potraktowanie kwestii kolorów w jednolity i spójny sposób, tak aby uzyskać miarodajny obraz problematyki stwarza wiele problemów z racji znacznej liczby wchodzących w grę dyscyplin nauki i dziedzin codziennej działalności: „Kolor jest nie tyle zjawiskiem naturalnym, ile złożonym konstruktem kulturowym, nie poddającym się jakimkolwiek uogólnieniom, a nawet analizom”¹³.

Na szczególną uwagę zasługują żywe kolory oraz ich percepcja w różnych kulturach; takie barwy traktowano nieufnie, kojarząc je z prostactwem i brakiem oglądy¹⁴. W opracowaniu *Farbenlehre* z 1810 r.¹⁵, Johann Wolfgang von Goethe rozważał psychiczne aspekty postrzegania barw stwierdzając, że „dziłkie narody, osoby nieokrzeseane i dzieci mają wielkie upodobanie do żywych kolorów; [...] natomiast ludzie wykształceni unikają żywych kolorów zarówno w ubiorze, jak w swym otoczeniu, generalnie usiłując oszczędzać wzrok”¹⁶.

Podejście łączące upodobanie do żywych barw ze swoistym prymitywizmem i nieobyiciem estetycznym, powodowało lekceważenie kwestii kolorów. David Batchelor¹⁷, szkocki plastyk i pisarz, twierdzi wręcz, że marginalizacja kolorów jest charakterystyczną cechą kultury zachodniej. Już w czasach starożytnych, filozofowie (Platon!), teoretycy sztuki oraz sami artyści dostarczali różnych powodów, które pomniejszały znaczenie koloru, poddawały w wątpliwość sens zajmowania się rolą i funkcjami barw. Kolor kojarzono z tym, co gorsze i obce, barbarzyńskie i dziwaczne. Ponadto kolor był postrzegany jako coś powierzchownego i przeciwnego istocie rzeczy, czyli fałszywego. Nie warto było zatem zajmować się tym drugo- lub nawet trzeciorzędnym wrażeniem empirycznym, należą-cym do świata zmysłów, *ex definitione* niższym wobec ducha. Marginalizacja, lub też bagatelizowanie funkcji i roli kolorów w życiu codziennym¹⁸ nie są jedynymi

¹² J. Gage, *Kolor i kultura. Teoria i znaczenie koloru od antyku do abstrakcji*, tł. J. Holzmann, Universitas, Kraków 2008.

¹³ M. Pastoureau, *Niebieski. Historia koloru*, tł. M. Ochab, Oficyna Naukowa, Warszawa 2013, s. 5.

¹⁴ M. Poprzęcka, „Na oko: Głód i lęk koloru”, 2019, URL: <https://www.dwutygodnik.com/artukul/388-na-oko-glod-i-lek-koloru.html>, dostęp 15.08.2021.

¹⁵ Goethe uważał, że należy badać postrzeganie kolorów. Takie podejście do badanego problemu wykracza poza fizykę (optykę) i wkracza na obszar określaný wówczas jako metafizyka; obecnie – psychologia. W ten sposób *Farbenlehre* Goethego można uznać za pierwszą psychologię kolorów. *Le Traité des couleurs*, trad. fr. H. Bideau, 1970.

¹⁶ Cytat za: M. Poprzęcka, „Na oko: Głód i lęk koloru”, *op. cit.*

¹⁷ D. Batchelor, *Chromophobia*, London, Reaktion Books, 2000; D. Batchelor, *Found Monochromes*, London, Ridinghouse, 2010. D. Batchelor, ed., *Colour*, London, Whitechapel/Boston, MIT Press, 2008.

¹⁸ Chromofobia (lub chromatofobia) to strach wobec kolorów, szczególnie tych wyrazistych i żywych: „Teraz tylko spójrzmy na nasze gusty [...] Jesteśmy dziedzicami starej, chromofobicznej tradycji. To, co zbytńio pstre czy jaskrawe, odbieramy jako kiczowate, w złym guście,

formami obrony przed kolorami, niekiedy dochodzi do pojawienia się i rozwinięcia strachu przed nimi, do ich unikania – aż po formy chorobowe, czyli fobie. Osoby z chromofobią¹⁹ doświadczają wzmożonego uczucia niepokoju, gdy są narażone na przerażające je bodźce, odczuwają irracjonalny i niekontrolowany strach wobec kolorów. Chromofobia nie dotyczy zazwyczaj wszystkich kolorów, ale rozwija się w kierunku jednego lub niektórych konkretnych kolorów. Przeprowadzone badania zdają się wskazywać, że czerwony i biały mogą się stać najbardziej przerażającymi kolorami; można wówczas mówić o leukofobii (strachu przed bielą) lub erytrofobii (inna nazwa – fiodofobia, tj. strach przed kolorem czerwonym). Zaś strach przed kolorem niebieskim to cyjanofobia²⁰.

Symbolika barw, obecna w tradycji i w psychice, nie wpływała w znaczący sposób na deprecjonujące podejście do kolorów, czego dowodzi choćby jej zmienny charakter: np. biel oznaczała w Starożytny Egipcie nieurodzaj i śmierć; w Chinach zwiastowała nieszczęście i była barwą żałobną, podczas gdy w kulturze chrześcijańskiej biel symbolizuje czystość i niewinność.

4. Zmienne losy niebieskiego

Postrzeganie koloru niebieskiego zmieniało się na przestrzeni wieków: starożytni nie uważali niebieskiego za barwę znaczącą i kojarzyli ją głównie ze światem zewnętrznym, tj. z barbarzyńcami (ludami celtyckimi i germańskimi). Status niebieskiego zmienia się w XI-XII w., stając się kolorem płaszcza Marii Panny; pojawia się także coraz częściej w gotyckich witrażach oraz w szlacheckich herbach rodowych²¹.

W późniejszym okresie, między wiekiem XV a XVII, niebieski nie ma specjalnej pozycji, jest uważany za kolor zwykły. Zaś od XVIII w. aż do czasów współczesnych (XX i XXI w.), popularność niebieskiego nieustannie rośnie. Triada barw – czerwony/ niebieski/ żółty – zaczyna być postrzegana razem, dochodzi ostatecznie do traktowania ich jako kolorów prymarnych, określanych też jako addytywne

w najlepszym razie popkulturowe. Najprostszy przykład: czarno-biała fotografia wydaje się nobliwsza od kolorowej. Wprowadzenie ostrych barw do mieszkalnego wnętrza wymaga dużej estetycznej samoświadomości, inaczej – wiocha. Elegancki jest ciemny garnitur, a nie seledynowy. A sukienka w kolorze różowej landrynki, lila torebka i szpilki posypane turkusowym brokatem? To dobre tylko dla Barbie”, in M. Poprzęcka, *op. cit.*

¹⁹ URL: <https://pl.questionofwill.com/616-chromophobia-symptoms-causes-and-treatment>, dostęp 20.08.2021.

²⁰ Inne znane fobie kolorystyczne: melanofobia (strach przed czernią), ksantofobia (przed kolorem żółtym), chryzofobia (przed kolorem pomarańczowym), prasinofobia (przed zielenią).

²¹ Na samym początku XIII w., niebieski występuje na 5% herbów, zaś dwa wieki później już na 30%, cf. M. Pastoureau, *Niebieski. Historia koloru, op. cit.*, s. 47-51.

barwy podstawowe²². Coraz większą rolę zaczyna odgrywać rozróżnianie niuansów i odcieni niebieskiego, doskonali się również techniki barwierskie²³.

Obecnie niebieski jest zaliczany do kolorów zimnych²⁴, jest najchłodniejszą z barw, co stanowi radykalną zmianę w stosunku do postrzegania go w średniowieczu i podczas odrodzenia – kiedy to był uważany za barwę ciepłą. Stopniowo, od XVII do XIX w. niebieski ulegał „ochłodzeniu”. Takie przesunięcie w traktowaniu niebieskiego dowodzi subiektywizmu i umowności sposobów percepcji i określania barw. Obecnie, sondaże i ankiety wskazują, że błękit jest ulubionym kolorem Europejczyków (przed zielenią i czerwienią): „Zimny jak nasze współczesne społeczeństwa zachodnie, dla których niebieski jest zarazem emblematem, symbolem i ulubioną barwą”²⁵. Najczęściej wymieniane skojarzenia jakie budzi niebieski przywołują niebo i wodę, otwartą przestrzeń, uduchowienie, pokój i spokój, także czystość, świeżość i chłód. Błękit jest kojarzony z dynamizmem i kreatywnością, może stać się kolorem przyjaźni, wreszcie jest niejako symboliczną barwą autyzmu, łagodną dla osób ze spektrum. Wszystkie asocjacje są pozytywne, żadna z nich nie odnosi się do uczuć, czy też pojęć uznawanych za pejoratywne.

5. Przeróżający (?) Sinobrody

Zarost Sinobrodego jest atrybutem siły i męskości, potwierdza pozycję społeczną oraz stanowi swoisty wyraz niezależności, ekscentryczności i lekceważenia opinii publicznej – bohater zachowuje brodę mimo wzbudzanego przez nią niepokoju: „Ten mężczyzna o niebieskoczarnej brodzie nie jest zwykłym człowiekiem. To nadczłowiek. Poprzez brodę jego siła i męskość wyrażają się w sposób odpychający i uwodzicielski zarazem”²⁶.

Wobec przytoczonych elementów pozostaje wyrazić to co jest już jasne, że ani sam zarost, ani niebieska barwa nie byłyby osobno w żaden sposób niepokojące, natomiast razem tworzą całość frapującą z oczywistego powodu: nie istnieje

²² Cf. URL: <http://historiasztuki.com.pl/NOWA/30-00-01-KOLOR.php>, dostęp 17.12.2021.

²³ Stosowano dwa podstawowe barwniki: *bleu de guède/bleu de pastel* – tańszy, pozyskiwany z urzętu barwierskiego (*Isatis tinctoria*) oraz *indygo* – drogie, sprowadzane z tropików, pochodzące z indygowca barwierskiego (*Indigofera tinctoria*). Na początku XVIII w. podczas próby dokonania oszustwa handlowego wynaleziono nowy barwnik – *bleu de Prusse*/błękit pruski ($\text{Fe}_4[\text{Fe}(\text{CN})_6]_3$, nieorganiczny związek chemiczny, złożony ze zmieszanej soli kompleksowej, zawierającej anion heksacyanożelazianowy (II) oraz kation żelaza).

²⁴ Barwy chłodne – subiektywne określenie barw przesuniętych w widmie barwnym w stronę fioletu. Barwy ciepłe – subiektywne określenie barw przesuniętych w widmie barwnym w stronę czerwieni.

²⁵ M. Pastoureau, *Bleu. Histoire d'une couleur*, op. cit., s. 160.

²⁶ M. Tournier, « Barbe-Bleue ou le secret du conte », in *Idem, Le vol du vampire. Notes de lecture*, Paris, Mercure de France, 1981, s. 41.

naturalny niebieski kolor brody. Istnieją co prawda wersje opowieści, w których kolor brody jest opisany jako bardzo ciemny, tak czarny, że aż granatowy – co można by potraktować jako próbę unormalnienia bohatera i zbliżenia do naturalnych sytuacji: są osoby, których włosy wydają się czarno-atramentowe – lecz jednak, mimo wszystko, nie niebieskie.

Pola leksykalne barwy niebieskiej nie są nacechowane negatywnie w ponad 95% korpusów²⁷. Przymiotnik „bleu” jest neutralny, nie ma konotacji ani pozytywnych, ani negatywnych²⁸, natomiast polski „siny” z góry ostrzega przed bohaterem noszącym miano Sinobrodego, jako podejrzanym lub nawet niebezpiecznym osobnikiem.

6. Sinobrody, uosobienie strachu

U Charlesa Perraulta²⁹ niebieska broda bohatera jest jednoznacznie i z góry scharakteryzowana jako cecha negatywna i przerażająca. Majętny mężczyzna budzi strach i to właśnie broda o nietypowej barwie jest wskazana jako pierwsze i główne źródło lęku wszystkich stykających się z nim osób. Pogłoski dotyczące poprzednich żon, które zniknęły w niewyjaśniony sposób są wymienione na drugim miejscu, bez specjalnego uwydatniania. Lecz bogate i urokliwe przyjęcie w jednej z wiejskich posiadłości brodacza przyczynia się do zniknięcia wszelkich obaw kolejnej narzeczonej – i wkrótce broda nie wydaje się już tak bardzo niebieska, a gospodarz jawi się jako „całkiem przyzwoity człowiek” (*un fort honneste homme*). Czy młoda kobieta jest naiwna? Interesowna i chciwa?

O brodzie będzie mowa jeszcze raz – podczas nieobecności męża młoda żona zaprasza swoje przyjaciółki, które zwykle jej nie odwiedzały bojąc się „sinej brody” pana domu. Od podzielenia losu swoich poprzedniczek chronią ją bracia, którzy przybywają w porę i zabijają niebieskobrodego szwagra. Można z pewnością stwierdzić, że seryjnego żonobójcę spotkała zasłużona kara. Jednak finansowe korzyści młodej wdowy, która z radością dysponuje odziedziczonymi środkami budzą wątpliwości natury etycznej. Zwłaszcza, że część majątku zostaje przeznaczona na zawarcie nowego małżeństwa z *un fort honneste homme* (powtarza się tu określenie identyczne z tym, jakie było użyte wobec Niebieskobrodego).

²⁷ Niniejsze twierdzenie opiera się na leksyce języków francuskiego (*Dictionnaire analogique*, Larousse) i polskiego (*Słownik Języka Polskiego*, t. 3, PWN).

²⁸ Francuskie określenia *livide*, *blême* mają niepozytywne znaczenia, ale te akurat synonimy określenia *bleu* nie występują u Perraulta.

²⁹ Ch. Perrault, « Barbe-bleue », in *Histoires ou Contes du temps passé*, Claude Barbin, 1697, s. 57-82, URL : [https://fr.wikisource.org/wiki/Histoires_ou_Contes_du_temps_pass%C3%A9_\(1697\)/Original/La_Barbe_bleue](https://fr.wikisource.org/wiki/Histoires_ou_Contes_du_temps_pass%C3%A9_(1697)/Original/La_Barbe_bleue), dostęp 18.08.2021. Ch. Perrault, *Contes*, Paris, Gallimard, 2004. Ch. Perrault, *Baśnie czyli opowieści z dawnych czasów*, tł. B. Grzegorzewska, Martel, Warszawa 2010.

Wierszowany morał przestrzega przed zbytnią ciekawością: wścibstwo i sprzeciwianie się zakazom prowadzą do poważnych i smutnych konsekwencji³⁰.

Drugi morał natomiast podkreśla, że w dzisiejszych czasach mężowie już nie są tacy straszni jak główny bohater – „jakiegokolwiek koloru byłaby ich broda” i niekoniecznie odgrywają decydującą rolę w małżeństwie. Czy takie sformułowanie pasuje w jakikolwiek sposób do opowiedzianej historii? Żartobliwa w zamierzeniu aluzja do brody zabitego przez szwagrów bohatera wydaje się co najmniej nie na miejscu w sytuacji gdy doszło do morderstwa, co wskazuje jasno na zmiany jakie zaszły od przełomu XVII i XVIII w. w rozpatrywaniu pewnych zjawisk i zdarzeń oraz języka i sposobu ich komentowania.

7. Sinobrody zrationalizowany

Anatole France, obecnie nieco zapomniany, za życia był uznawany za jednego z najwybitniejszych pisarzy swoich czasów. Komisja noblowska, która przyznała mu literacką nagrodę za rok 1921, wskazywała na „błyskotliwe osiągnięcia literackie wyróżniające się wykwinnością stylu, głęboki humanizm i prawdziwie galijski temperament”. Jako racjonalista i sceptyk, France wykorzystywał często motywy fantastyczne i baśniowe, by dokonywać ironicznej i satyrycznej krytyki społecznej i politycznej³¹.

Nie inaczej wygląda opowiadanie *Siedem żon Sinobrodego*³². Narrator przedstawia swój utwór jako próbę rehabilitacji postaci od dawna niesprawiedliwie ocenianej i fałszywie potępianej w różnego rodzaju tekstach; o chęci zachowania obiektywizmu świadczy podtytuł – *Les Sept Femmes de la Barbe-Bleue d'après des documents authentiques* (tj. *Siedem żon Sinobrodego według autentycznych dokumentów*): „Nad tą próbą rehabilitacji zapadnie cisza i dotknie ją zapomnienie, wiem o tym. Bo cóż może naga i zimna prawda wobec błyskotliwego prestiżu kłamstwa?”³³.

³⁰ Michel Tournier zwraca uwagę na dalekie odwołania *Sinobrodego* do mitów i proponuje analogię pomiędzy zakazem *Sinobrodego* wobec żony i mitem owocu zakazanego, cf. *Barbe-Bleue ou le secret du conte*, op. cit., s. 20-27. Inni badacze wskazywali na możliwe analogie pomiędzy żoną bohatera i Pandorą, cf. B. Le Juez, « La réécriture des mythes comme lieu de passage : l'exemple de Barbe bleue », op. cit., s. 489. O ile podobieństwa są zrozumiałe w kwestii złamania zakazu przez kobietę, o tyle kontekst samego czynu jest tak odmienny, że podważa zasadność cytowanych odwołań.

³¹ Cf. *L'Île des Pingouins* (1908, wyd. pol. *Wyspa Pingwinów* – tł. J. Sten, 1909, 1923, 1931, 1987). *La Révolte des anges* (1914, wyd. pol. *Bunt aniołów* – tł. S. Flukowski, 1918, 1922, 1986).

³² Zbiór opowiadań *Les Sept Femmes de Barbe bleue et autres contes merveilleux*, 1909. *Siedem żon Sinobrodego, tudzież inne opowieści cudowne*, tł. W. i J. Dąbrowski, 1922.

³³ A. France, *Les Sept Femmes de la Barbe-Bleue*, in *Les Sept Femmes de la Barbe-Bleue et autres contes merveilleux*, Paris, Calmann-Lévy, 1921, URL : https://fr.wikisource.org/wiki/Les_Sept_Femmes_de_la_Barbe-Bleue, dostęp 23.08.2021.

Nie ma tu żadnego elementu cudowności, postaci mają imiona i nazwiska, są przedstawione w całkowicie realistyczny sposób. O wiarygodności opowieści (relacji?) mają świadczyć m.in. cytowane nazwiska rzeczywistych osób (m.in. artystów, postaci z historii³⁴ i współczesnego życia politycznego), czy też nazwy miejsc. Cała historia jest opowiedziana ‘odwrotnie’ w stosunku do pierwotnej wersji. Bernard de Montragoux, bo tak nazywa się Sinobrody France’a, jest niemal doskonały – przystojny, postawny, zamożny. Ma brodę, lecz jej barwa nie jest ani nienaturalna, ani nie wzbudza strachu. Mimo wszystkich zalet, pan de Montragoux nie ma powodzenia u kobiet, i to z prostego powodu:

Nie podobał się kobietom tak bardzo jak mogło to wynikać z wyglądu i bogactwa. Powodem była jego nieśmiałość, właśnie nieśmiałość, a nie broda. Damy pociągały go w niepowstrzymany sposób, ale też wzbudzały u niego nieprzeciętny strach. Obawiał się ich tak samo mocno jak je kochał³⁵.

Jego kolejne żony znikają, lecz on sam nie ma w tym żadnego udziału, nie jest mordercą, wręcz przeciwnie – cierpi po każdym nieszczęśliwym wypadku swoich kolejnych żon. Jest dobrym i naiwnym człowiekiem, który łatwo wpada w pułapkę małżeńską zastawioną przez panią de Lespoisse i jej córki – żeni się z młodszą. Z niesłychaną cierpliwością znosi głupie zachowania braci swej narzeczonej, pozostaje wiernym mężem, zdradzany przez żonę, która przygotowuje jego zabójstwo, by zdobyć majątek i związać się z kochankiem. Wyjaśnienia dotyczące obecności ciał w sekretnej komnacie zostały wymyślone przez żonę (wdowę), aby usprawiedliwić zabójstwo pana de Montragoux. Końcowe zdania są niemal takie same jak u Perraulta: „Sinobrody nie miał spadkobierców. Wdowa odziedziczyła wszystkie dobra [...] (Wyszła) za kawalera de la Merlus, który stał się bardzo przyzwoitym człowiekiem (*un très honnête homme*) gdy tylko został bogaty”³⁶. Brak w tej opowieści jakiegokolwiek morału – zbrodnia nie zostaje ukarana, wprost przeciwnie – jej sprawcy nie tylko cieszą się wolnością, ale także bogacą się dzięki popełnionemu czynowi. Jednoznaczne odczytanie takiego końca opowiedzianej historii jest niemożliwe: czy chodzi o wywołanie jakiejś reakcji

³⁴ W tekście France’a jest wymieniony, m. in. Gilles de Rais, która to postać historyczna jest w wielu opracowaniach wskazywana jako możliwy pierwowzór postaci Sinobrodego, cf. B. Kędzia-Klebeko, « L’origine d’une peur incarnée – Gilles de Rais vel Barbe bleue par Charles Perrault », *Romanica Silesiana*, 2016, t. 1, n° 11, s. 26-34, URL : <https://www.journals.us.edu.pl/index.php/RS/article/view/5990>, dostęp 15.03.2020. Badacze wskazywali także na inne postaci historyczne, które mogły posłużyć jako inspiracja dla postaci Sinobrodego: Henryk VIII Tudor. Ponadto wymienia się „następców” Sinobrodego: nieznanego do dziś z nazwiska lecz jak najbardziej rzeczywistego Kubę Rozpruwacza (5 ofiar – Londyn, 1888), czy też Henri Landru (10 ofiar – Paryż i okolice, 1915-1919): cf. B. Le Juez, « La réécriture des mythes comme lieu de passage : l’exemple de Barbe bleue », *op. cit.*, s. 489.

³⁵ A. France, *Les Sept Femmes de la Barbe-Bleue*, *op. cit.*

³⁶ *Ibid.*

u czytelników? Zdziwienia? Oburzenia? Wzruszenia ramionami i przejścia do porządku dziennego nad dokonaną zbrodnią? A może to czarny humor?

Sposób zakończenia opowieści, nie zawierający ani oceny, ani przesłania, jak też nieobecność motywów baśniowych (w tym niemożliwej w rzeczywistości niebieskiej brody) wpisują się dość wyraźnie w racjonalistyczną wizję świata przełomu XIX i XX wieku, jak i samego Anatole'a France'a.

8. Sinobrody w Arabii

Tahar Ben Jelloun, współczesny pisarz marokański, przedstawił jedną z ostatnich wersji baśni Perraulta³⁷ prawie trzysta dwadzieścia lat po hipotekście z 1697 roku. Bohaterowie wszystkich opowieści należą do świata arabskiego, o czym świadczą rozliczne elementy – imiona osób, nazwy miejscowości oraz inne zjawiska, przedmioty.

Opowieść o Sinobrodym jest najbardziej rozwinięta³⁸ spośród trzech analizowanych wersji, zawiera najwięcej szczegółów oraz porusza kilka wątków pobocznych. Fragmenty, w których wymienia się niebieski zarost głównego bohatera są najliczniejsze – jest ich aż sześć, od zróżnicowanej długości – od jednej linijki do kilkunastu. Pojawia się także aspekt nieporuszony wcześniej – broda ma służyć jako swego rodzaju maska, ukrywająca prawdziwe oblicze bohatera.

W arabskiej historii Sinobrodego silnie zaznacza się obecność islamu – bohater jest muzułmaninem, modli się pięć razy dziennie, przestrzega nakazu rozdawania jałmużny i odbycia pielgrzymki do Mekki. Jednak „nie był dobrym człowiekiem”, tylko dbał o pozory. Bogaty i próżny, chciałby mieć powodzenie u kobiet, lecz jest skąpy, niezbyt pociągający mimo własnego pochlebnego zdania o sobie; ma także kłopoty z potencją. Każę więc sprowadzać sobie dziewczyny – biedne i samotne, których zniknięciem nikt się nie przejmuje.

Chce jednak stać się interesujący i oryginalny, zapuszcza brodę: „Kiedy broda wyrosła długa i gęsta, mężczyzna stał się jeszcze szkaradniejszy: zarost zasłaniał mu całą twarz, a malutkie oczka prawie znikły”; można tu zauważyć, że wcześniej nie było mowy o tym, że bohater jest szpetny, poza wskazaniem jego znacznej tuszy. Postanawia ufarbować ją na niebiesko – sam wybiera ten kolor, odrzuciwszy czerwień i zieleń. Czyni to ze względu na pobliską obecność „niebieskich ludzi z gór”, sekty nienawidzącej kobiet³⁹.

³⁷ T. Ben Jelloun, *Śpiąca królewna z Tysiąca i jednej nocy i inne baśnie dla dorosłych*, tł. K. Marczevska, Oficyna Naukowa, Warszawa 2017.

³⁸ Baśń Perraulta – 5 stron, tekst France'a – 10 stron, Ben Jellouna – 17-18 stron.

³⁹ Pojawienie się tej nazwy w tekście jest niezwykle intrygujące i zasługiwałoby na dokładniejsze zbadanie. Czy chodzi o Tuaregów, nazywanych często „niebieskimi ludźmi” ze względu na kolor skóry, która nabiera błękitnej barwy przez wieloletnie noszenie ubrań farbowanych indygo? Byłoby to zadziwiające, jako że Tuaregowie nie są sektą, tylko niezależnym ludem berberyjskim

Powtarza się w nieznacznie zmienionej formie etap życia bohatera opisany przez Perraulta: dzięki bogatemu przyjęciu i dwornemu zachowaniu brodac zdo- bywa zaufanie rodziny swej przyszłej żony i przychylność jej samej: „Dziewczęta przestały się bać jego brody. Chadidża uznała nawet, że ma pewien urok”.

Podczas pielgrzymki męża do Mekki, młoda żona zaprasza przyjaciółki, rozmowa między kobietami przybiera bardzo swobodny ton, dotyczy intymnych szczegółów życia małżeńskiego: okazuje się, że groźny z wyglądu brodac nie wypełnił obowiązków małżeńskich, a Chadidża jest wciąż dziewicą. Można za- ryzykować hipotezę, że zlekceważenie zakazu wejścia do ciemnej komnaty jest usprawiedliwione, o ile nie konieczne: nie ma obowiązku przestrzegania zakazu kogoś, kto nie jest nawet mężczyzną.

Po odkryciu zbrodni popełnionych przez męża, żona ucieka i znajduje schro- nienie w domu rodzinnym, u matki i rodzeństwa. Używając podstępnie bracia udają się do brodatego szwagra i oddają go w ręce sędziego. „Strażnicy więzienni ob- cięli potworowi brodę. Ukazała się twarz oszpecona ospą, odrażająca i posępna”; broda skrywała zatem prawdziwe oblicze mordercy. Mimo modlitw, rozdzielania jałmużny i pielgrzymki do Mekki, Sinobrody nie zasługuje na miano muzułmanina, spotka go zasłużona kara. Opowieść mogłaby być zinterpretowana jako krytyka obłudy i tylko formalnego przestrzegania nakazów religii. Jednak pewne elementy intymne – niemoc płciowa wskazana jako powód mordowania kobiet, opis męskich atrybutów bohatera, inne aluzje do seksu – osłabiają wymowę moralną całości. Kil- ka scen groteskowych – m.in. powrót z Mekki z brodą na wpół czarną, a na wpół niebieską; gadający kot, który wpija się w gardło męża, aby ułatwić obezwładnienie go i oddanie pod sąd – zdaje się poddawać w wątpliwość powagę całej opowieści.

Zakończenie jest znane: bogata wdowa zapewnia byt swojej rodzinie, sama ponownie wychodzi za mąż za dobrego człowieka. Pojawia się też nowy ele- ment, część majątku straconego męża-mordercy zostaje przeznaczona na cel do- broczynny.

9. Próba podsumowania

Bohater Perraulta straszy swoim wyglądem (którego sam nie wybrał), to okrutny morderca i spotyka go zasłużona kara, a ci, którzy pozbawiają go życia, mogą cieszyć się pozostawionym przez niego majątkiem.

z obszarów Sahary. Ponadto, kobiety tuareckie mają bardzo silną pozycję społeczną, same wybie- rają mężów, nie zakrywają twarzy. To mężczyźni zasłaniają twarz odwiniętym kawałkiem turba- nu, aby uchronić się przed złymi duchami wchodzącymi przez usta oraz w celu ukrycia uczuć (tj. unikania ujawniania słabości), *cf.* URL: <https://www.kontynenty.net/Africa2000Timb-Bpl.htm>, dostęp 23.08.2021; A. Rybiński, *Tuaregowie z Sahary. Tradycyjna kultura Tuaregów Kel Ahag- gar na przełomie XIX i XX wieku*, Dialog, Warszawa 2015 – Ebook URL: <https://www.publio.pl/tuaregowie-z-sahary-adam-rybinski,p130352.html>, dostęp 18.12.2021.

Historia opowiedziana przez France'a jest racjonalna, nie ma w niej najmniejszego elementu nierealnego, wygląd bohatera jest zwyczajny, to nie jego się boją, tylko on sam się boi; sam też zostaje zamordowany, lecz morderców nie spotyka żadna kara. Nie ma wyjaśnienia tej sytuacji – nie wiadomo, czy chodzi o sugestię, że dla własnej wygody ludzie wierzą oszczerstwom i że nie działa żaden system wymiaru sprawiedliwości.

Tahar Ben Jelloun opowiada historię najbardziej złożoną; bohater sam wybiera swój wygląd, lecz nie osiąga w ten sposób zamierzonego zainteresowania kobiet, przeciwnie – kobiety go unikają, jest okrutnikiem i mordercą, który zostanie przykładowo ukarany.

Każda z wersji opowieści zawiera elementy odpowiadające epoce powstania – wierszowane morały Perraulta są zgodne z duchem klasycyzmu, choć często sprzeczne z treścią ludowych opowieści; France dokonuje pozytywistycznej racjonalizacji historii, przedstawiając ją w sposób logiczny, z wyjaśnieniem wszystkich szczegółów. Bohater Ben Jellouna to fałszywy muzułmanin, co sugeruje pośrednio, że prawdziwi muzułmanie są inni i należałoby zmienić patrzanie na islam, zbyt często przedstawiany jako wzbudzająca trwogę religia fanatyków. Każda z wersji – z malowniczą (niebieską, błękitną, modrą, kobaltową itd.) brodą lub nie – jest swoistą odpowiedzią na strachy swojego czasu. Jednak kolejne wersje opowieści o Sinobrodym, ukazujące się z większą lub mniejszą regularnością od ponad trzystu lat, nie zdają się wskazywać, aby udzielane odpowiedzi chroniły czytelników przed lękiem. Każdy czas sieje i rodzi swoje obawy, niepokoje, lęki i grozy, dając im wyraz w literaturze i innych dziedzinach sztuki.

Bibliografia

- Batchelor, David, *Chromophobia*, London, Reaktion Books, 2000
- Batchelor, David, ed., *Colour*, London, Whitechapel/Boston, MIT Press, 2008
- Batchelor, David, *Found Monochromes*, London, Ridinghouse, 2010
- Ben Jelloun, Tahar, *Mes contes de Perrault*, Paris, Seuil, 2014
- Ben Jelloun, Tahar, *Śpiąca królewna z Tysiąca i jednej nocy*, tł. Katarzyna Marczevska, Oficyna Naukowa, Warszawa 2017
- France, Anatole, *Les Sept Femmes de la Barbe-Bleue*, in *Les Sept Femmes de la Barbe-Bleue et autres contes merveilleux*, Paris, Calmann-Lévy, 1921 (1e éd. 1909), URL : https://fr.wikisource.org/wiki/Les_Sept_Femmes_de_la_Barbe-Bleue, dostęp 23.08.2021
- Gage, John, *Kolor i kultura. Teoria i znaczenie koloru od antyku do abstrakcji*, tł. Joanna Holzmann, Universitas, Kraków 2008
- Heidmann, Ute, « La Barbe bleue palimpseste. Comment Perrault recourt à Virgile, Scarron et Apulée en réponse à Boileau », *Poétique*, 2008, t. 2, n° 154, URL : <https://www.cairn.info/revue-poetique-2008-2-page-161.htm>, dostęp 15.03.2021, <https://doi.org/10.3917/poeti.154.0161>
- Kędzia-Klebeko, Beata, « L'origine d'une peur incarnée – Gilles de Rais vel Barbe bleue par Charles Perrault », *Romanica Silesiana*, 2016, t. 1, n° 11, URL : <https://journals.us.edu.pl/index.php/RS/article/view/5990>, dostęp 15.03.2020

- Le Juez, Brigitte, « La réécriture des mythes comme lieu de passage : l'exemple de Barbe bleue », *Revue de littérature comparée*, 2013, vol. 4, n° 348, s. 487-498, URL : <https://www.researchgate.net/publication/292987697>, dostęp 21.12.2021, <https://doi.org/10.3917/rlc.348.0489>
- Oldstone-Moore, Christopher, *Historia brody. Zaskakujące dzieje męskiego zarostu*, tł. Mariusz Gądek, Znak, Warszawa 2017
- Pastoureau, Michel, *Bleu. Histoire d'une couleur*, Paris, Éditions du Seuil, 2000
- Pastoureau, Michel, *Jaune. Histoire d'une couleur*, Paris, Éditions du Seuil, 2019
- Pastoureau, Michel, *Niebieski. Historia koloru*, tł. Maryna Ochab, Oficyna Naukowa, Warszawa 2013
- Pastoureau, Michel, *Noir. Histoire d'une couleur*, Paris, Éditions du Seuil, 2008
- Pastoureau, Michel, *Rouge. Histoire d'une couleur*, Paris, Éditions du Seuil, 2016
- Pastoureau, Michel, *Vert. Histoire d'une couleur*, Paris, Éditions du Seuil, 2013
- Perrault Charles, « Barbe-bleue », in *Histoires ou Contes du temps passé*, Claude Barbin, 1697, s. 57-82, URL : [https://fr.wikisource.org/wiki/Histoires_ou_Contes_du_temps_pass%C3%A9_\(1697\)/Original/La_Barbe_bleue](https://fr.wikisource.org/wiki/Histoires_ou_Contes_du_temps_pass%C3%A9_(1697)/Original/La_Barbe_bleue), dostęp 18.08.2021
- Perrault, Charles, *Baśnie czyli opowieści z dawnych czasów*, tł. Barbara Grzegorzewska, Martel, Warszawa 2010
- Perrault, Charles, *Contes*, Paris, Gallimard, 2004
- Poprzeczka, Maria, „Na oko: glód i lek koloru”, URL: <https://www.dwutygodnik.com/artykul/388-na-okolo-glod-i-lek-koloru.html>, dostęp 15.08.2021
- Rybiński, Adam, *Tuaregowie z Sahary. Tradycyjna kultura Tuaregów Kel Ahaggar na przelomie XIX i XX wieku*, Dialog, Warszawa 2015 – Ebook URL: <https://www.publio.pl/tuaregowie-z-sahary-adam-rybinski,p130352.html>, dostęp 18.12.2021
- Synotte, Valérie, *Les femmes de Barbe Bleue, toutes des menteuses? La parole féminine, le secret et le mensonge dans « La petite pièce en haut de l'escalier » de Carole Fréchette et « Les sangs » d'Audrée Wilhelmy*, mémoire de maîtrise, Université du Québec, Montréal, mars 2018, URL : <https://archipel.uqam.ca/11444/1/M15509.pdf>, dostęp 6.06.2020
- Tournier, Michel, *Barbe-Bleue ou le secret du conte*, in Tournier, Michel, *Le Vol du vampire*, Paris, Mercure de France, 1981, s. 12-27
- Wandzioch, Magdalena, « La Barbe bleue de Charles Perrault et Barbe bleue d'Amélie Nothomb. Dialogue d'un conte d'autrefois et d'un roman d'aujourd'hui », *Romanica Cracoviensia*, 2017, 3, s. 193-200, URL : https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/13790/1/Wandzioch_La_Barbe_bleue_de_Charles_Perrault.pdf, dostęp 15.03.2020
- Zipes, Jack, « Un remake de La Barbe bleue, ou l'au-revoir à Perrault », *Féeries*, 2011, 8, mis en ligne le 15 avril 2013, URL : <http://journals.openedition.org/feeries/779>, dostęp 9.06.2020, <https://doi.org/10.4000/feeries.779>

Ewa Kalinowska, dr hab., adiunkt w Instytucie Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego, literaturoznawca. Wydała kilkadziesiąt publikacji dotyczących literatur Afryki Subsaharyjskiej i wysp Oceanu Indyjskiego, w tym monografię *Diseurs de vérité. Conceptions et enjeux de l'écriture engagée dans le roman africain de langue française* (2018), poświęconą afrykańskiej francuskojęzycznej literaturze zaangażowanej. Innym polem badań są związki literatury współczesnej z dawnym piarstwem oraz glottodydaktyka i kształcenie nauczycieli języka francuskiego: tę dziedzinę potwierdza tom pt. *Lire en classe de français. Nouvelles d'expression française dans l'enseignement et l'apprentissage du FLE* (2017), który omawia kwestię wprowadzania literatury do nauczania języka francuskiego jako obcego. Brała udział w kilkadziesiąt konferencjach i seminariach, międzynarodowych (m. in. we Francji, Holandii, Beninie) i krajowych (m.in. w Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Wrocławiu).